

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/7978,Wystawa-Germanizacja-dzieci-polskich-w-okresie-drugiej-wojny-swiatowej-Lubania-1.html>
07.04.2026, 04:54

Wystawa „Germanizacja dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej” - Lubania, 16-31 stycznia 2012

W dniach 16–31 stycznia 2012 r. w Zespole Szkół w Lubani prezentowana jest wystawa Instytutu Pamięci Narodowej pt. „Germanizacja dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej”.

Autorami wystawy są pracownicy Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi: dr Tomasz Toborek i Artur Ossowski, projekt graficzny opracowała Milena Romanowska. Pierwsze otwarcie wystawy odbyło się w Łodzi 29 maja 2006 r.

Germanizacja dzieci polskich w czasie II wojny światowej była elementem świadomej i celowej polityki okupanta niemieckiego. Jej skutki trudno jest ocenić, gdyż poza stratami demograficznymi, przerwała ona dotychczasowe więzi społeczne i pozbawiła wiele osób szansy na rozwój w rodzimej kulturze oraz tradycji. Dla brutalnego systemu hitlerowskiego dzieci polskie były jedynie rezerwuarem taniej siły roboczej. Nazywano je również „wyselekcjonowaną grupą”, która przysposobiona do życia w społeczeństwie nazistowskim miała stać się jego integralną częścią. Dla przywódców III Rzeszy polskie dzieci były jedynie obywatelami drugiej kategorii, których dowolnie miała formować demagogia nazistowska, aby w potrzebie zdolne były oddać życie za Führera. Dziś nie jesteśmy nawet w stanie ustalić liczby dzieci zagarniętych z Polski przez okupanta. Większość dokumentów Niemcy ewakuowali lub zniszczyli przed wkroczeniem na nasze ziemie Armii Czerwonej. Wiadomo, że tego rodzaju zbrodnicze działania naziści prowadzili od początku wojny, a ich ofiarą padło kilkanaście tysięcy osób dorosłych i prawie 200 tys. dzieci zamieszkujących Kraj Warty i Generalne Gubernatorstwo. Do zniemczenia wybierano przede wszystkim dzieci polskie będące sierotami albo takie, których rodzice czy też opiekunowie znajdowali się w więzieniu, obozie koncentracyjnym lub zginęli.

Wystawa poświęcona germanizacji dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej, jest zarazem hołdem wobec wszystkich nieletnich ofiar tego konfliktu. Ten trudny temat zaprezentowany został za pomocą archiwalnych fotografii i dokumentów. Wyeksponowano w nich niemiecką okupację w Łodzi, akcje wysiedleńcze na Zamojszczyźnie oraz indywidualne losy dzieci polskich, które padły ofiarą wynarodowienia. Szczególnie boleśnie odczuły to dzieci z terenów centralnej Polski oraz Pomorza. Ich los podzieliły także dzieci z Łodzi, których rodzinne miasto przemianowano na Litzmanstadt i wcielono do III Rzeszy. Tu też zapoczątkowano politykę wysiedleńczą oraz akcję germanizacyjną.

Wysiedleni Polacy trafiali często do prowizorycznych obozów przejściowych i przesiedleńczych w Łodzi, które stały się następnie ośrodkami rozdziału taniej siły roboczej.

Władze nazistowskie utworzyły także w Łodzi specjalny obóz rasowy dla dzieci przy ul. Spornej 73. W nim oddzielone od rodziców dzieci poddawano dalszej segregacji i pseudomedycznym badaniom. Dzieci spełniające nazistowskie kryteria rasowe przeznaczano do zniemczenia. W Łodzi - w okresie okupacji - wytypowano ok. 10 tys. dzieci, które w zależności od wieku przydzielano osobom prywatnym lub placówkom państwowym. Nader często trafiały one do niemieckich rodzin zastępczych, nazistowskich szkół ojczyźnianych, placówek Hitlerjugend (chłopcy) i Bund Deutcher Mädel (dziewczęta) oraz „ludowych ośrodków wychowawczych” w Niemczech. Nierzadko pierwszym etapem wynaradawiania były ośrodki germanizacyjne na terenie Kraju Warty, usytuowane w klasztorach lub uzdrowiskach.

Po wojnie polskie władze podjęły starania o rewindykację zgermanizowanych dzieci z obszaru Niemiec. Do 1947 r. powróciło do Polski blisko 30 tys. małych Polaków, z 200 tys. germanizowanych w czasie drugiej wojny światowej.